

The logo for 'aer' is displayed in white lowercase letters on a teal square background.

Arbetsmarknads-
ekonomiska
rådet

Behövs en ny modell för svensk lönebildning?

Lars Calmfors

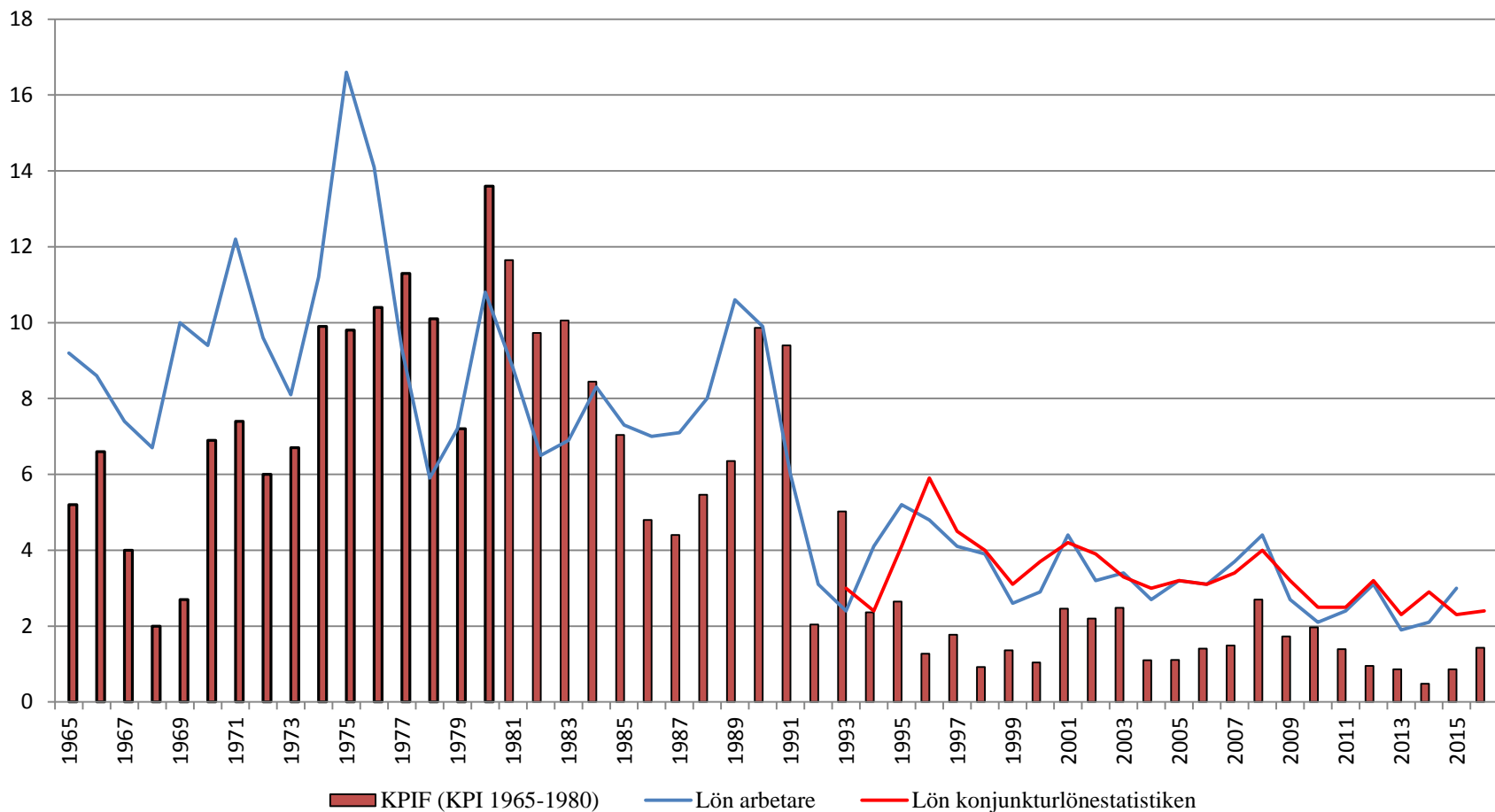
Handelsbanken Capital Markets

30/8-2017

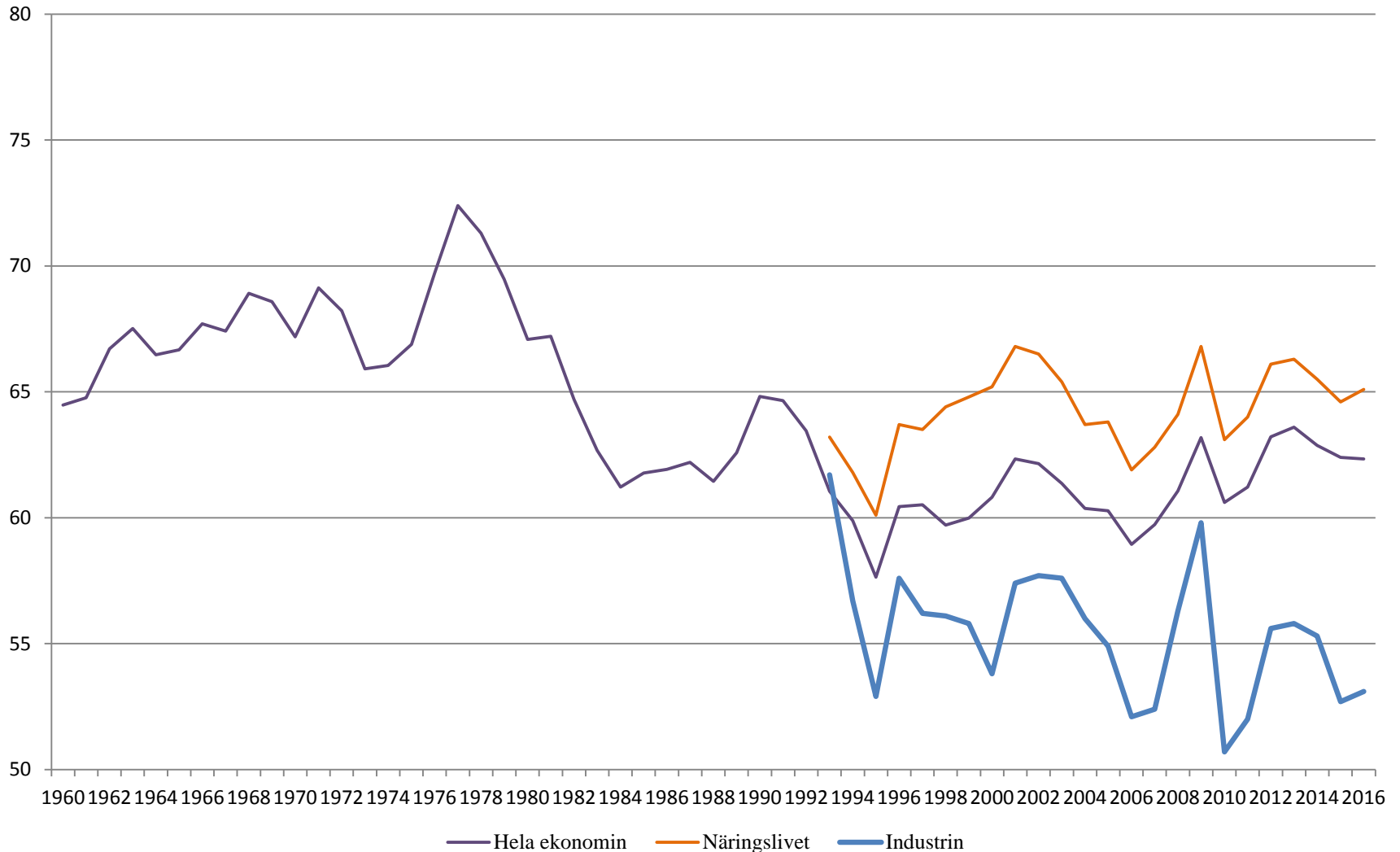
Den svenska avtalsmodellen

- Dagens modell infördes i och med Industriavtalet 1997
- Industrin (den internationellt konkurrensutsatta sektorn) sätter märket
- Samordning utan formell centralisering som på SAF-LO-tiden
 - intern samordning inom Svenskt Näringsliv
 - intern samordning inom LO
 - Medlingsinstitutet
- Inga makroekonomiska störningar från lönebildningen som under perioden 1974-1997

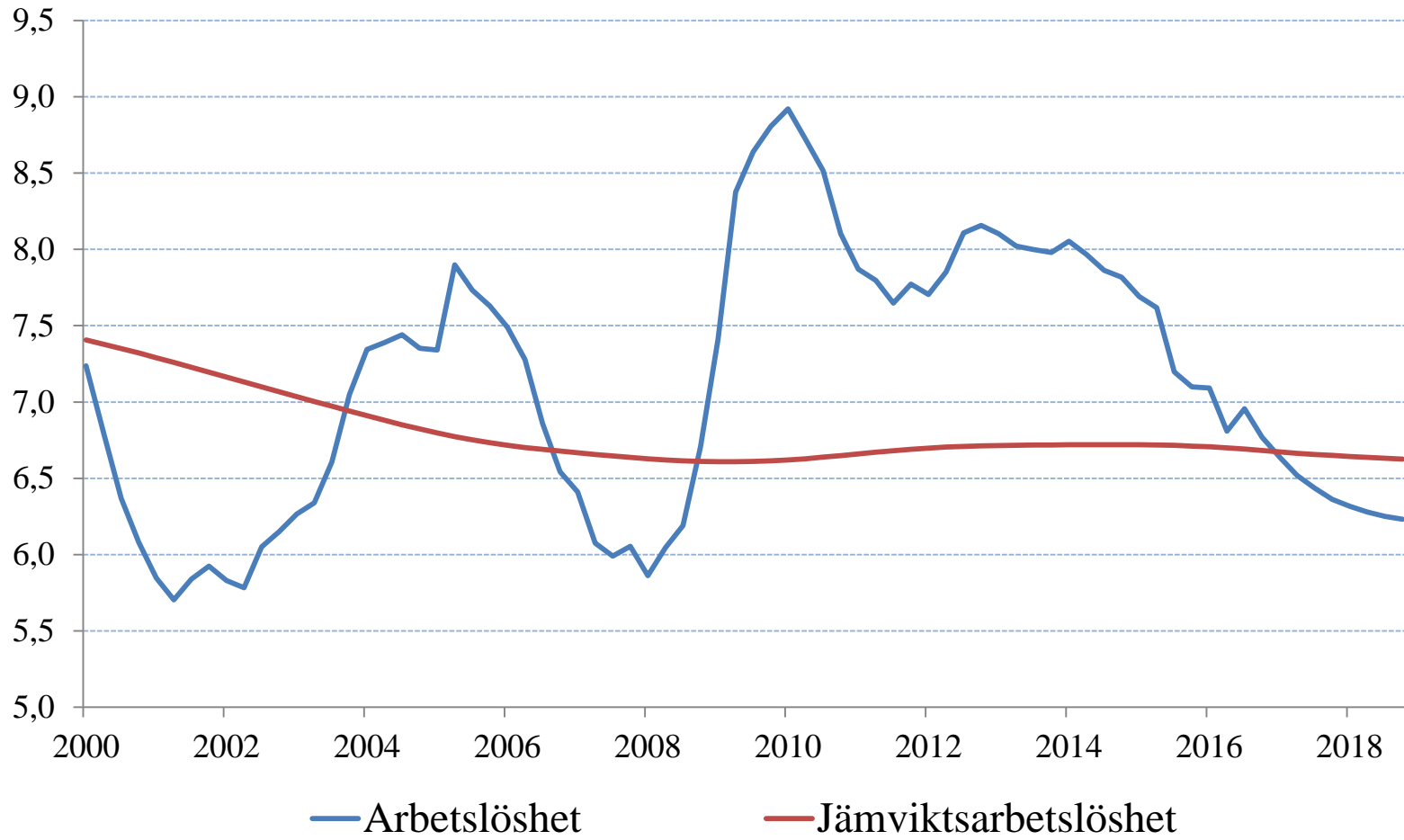
Nominella löneökningar och konsumentprisförändringar

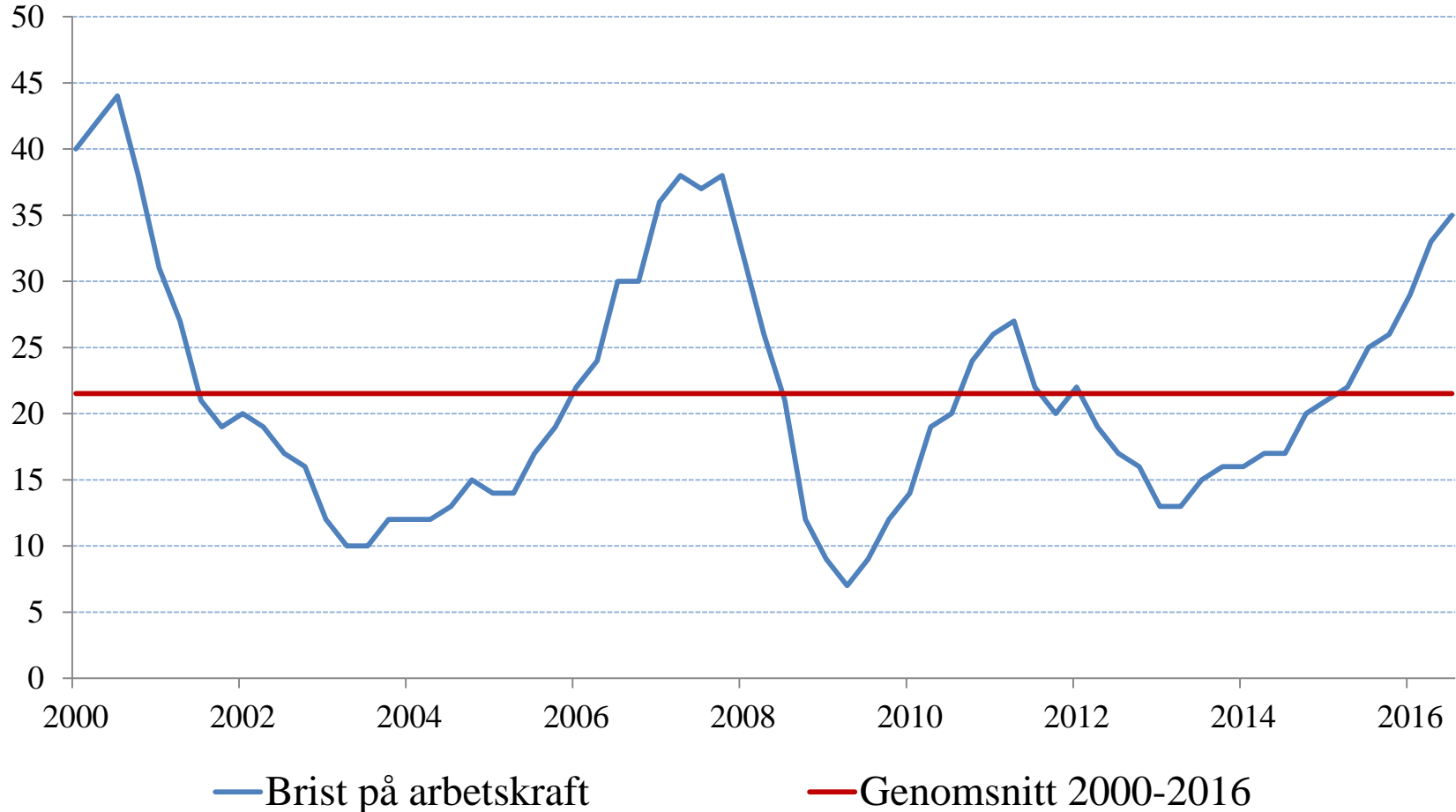
Lönekostnadsandel i hela ekonomin, näringslivet och industrin, procent av förädlingsvärde till faktorpris

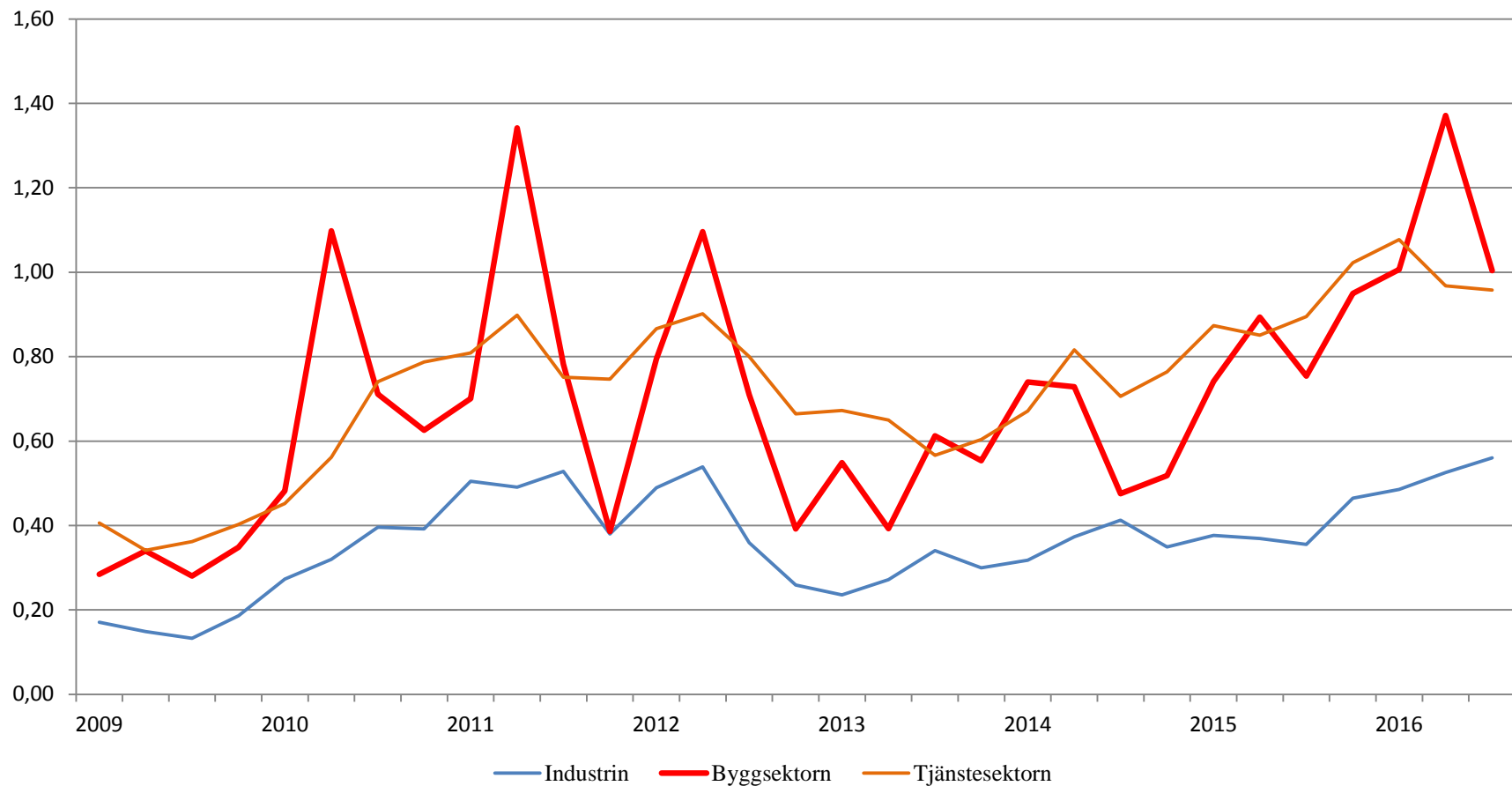
Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet, procent av arbetskraften

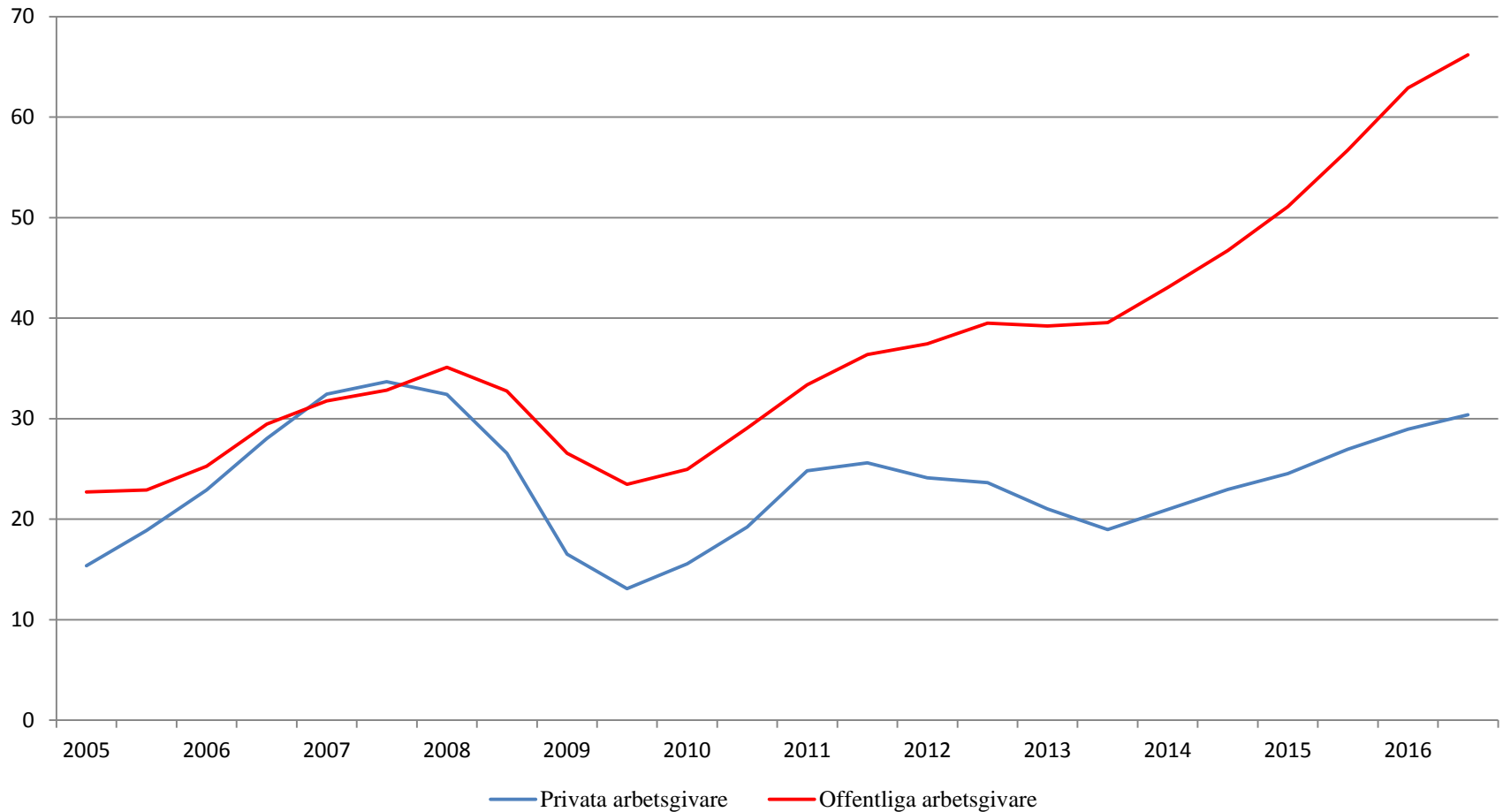
Brist på arbetskraft i näringslivet, procent

Vakansgrad i olika sektorer

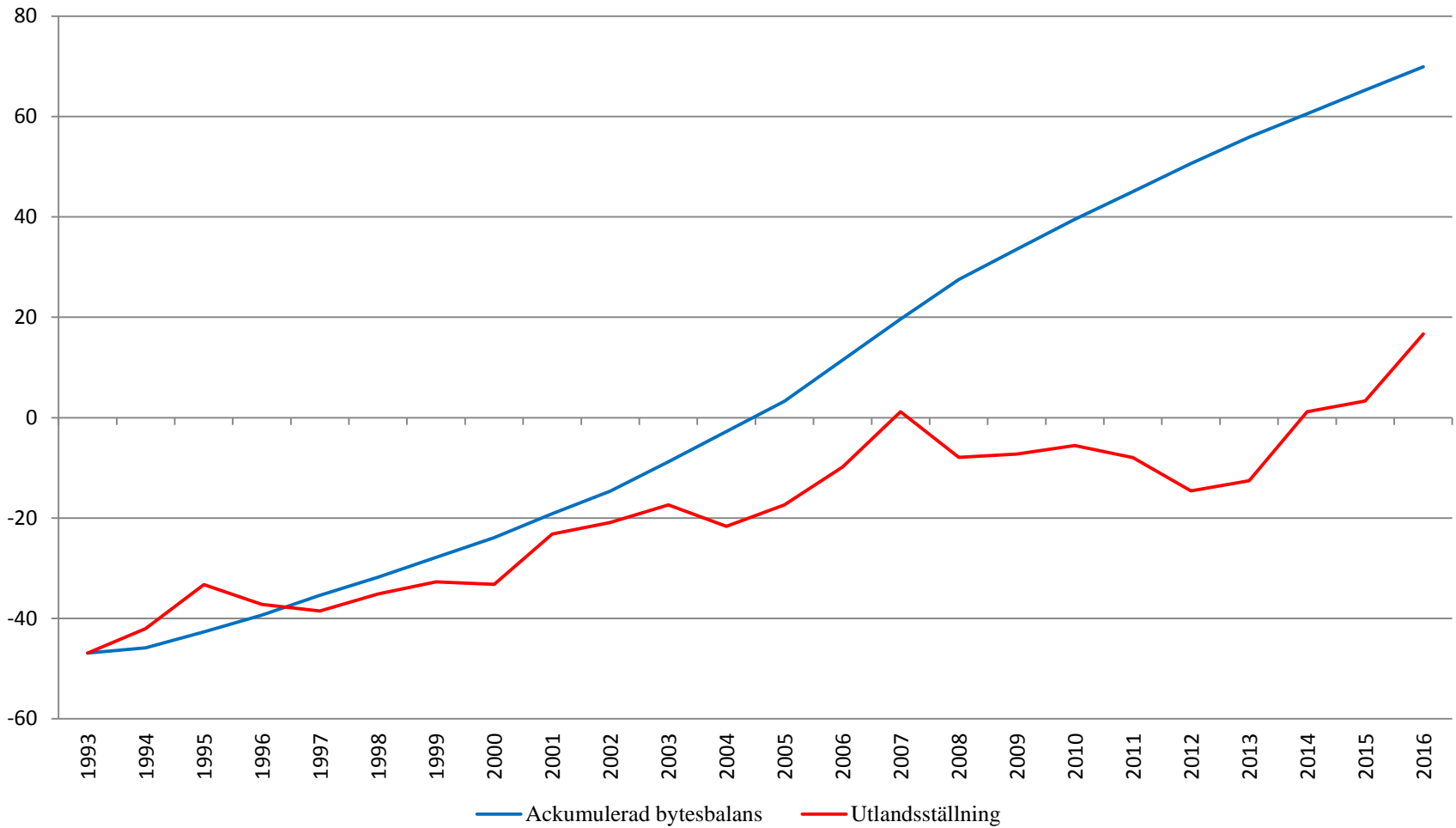
Arbetskraftsbrist i privat respektive offentlig sektor

Starkare inhemsk efterfrågan än exportefterfrågan

- Inte bara kortsiktigt konjunkturfenomen
- Också långsiktig strukturell utveckling
 - stora överskott i bytesbalansen sedan 1990-talet
 - större sparande än investeringar
 - osannolikt att vi i all framtid ska fortsätta ackumulera finansiella nettofordringar på omvärlden
 - lägre privat sparande och högre privat konsumtionsefterfrågan med åldrande befolkning
 - stort behov av investeringar, särskilt i bostäder
 - lägre tillväxt i världsekonomin ger svagare utveckling av exportefterfrågan
- Starkare efterfrågan för mer hemmamarknadsinriktade näringslivssektorer än för mer internationellt konkurrensutsatta sektorer
- Starkare arbetskraftsefterfrågan i mer hemmamarknadsinriktade sektorer än i mer internationellt konkurrensutsatta sektorer

Akkumulerad bytesbalans och finansiell utlandsställning, procent av BNP

Offentlig sektors roll

- Sannolikt att den offentligt finansierade sektorn kommer att växa som andel av sysselsättningen
 - åldrande befolkning: vård och omsorg
 - försvar
 - polis
 - skola
- Kräver förmodligen relativlönehöjningar

Utgångspunkter för diskussionen om märket

- Lönebildningens roll är att skapa balans mellan utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden och att bidra till en samhällsekonomiskt effektiv allokering av arbetskraften
- Lönebildningens roll är **inte** att bidra till en viss storlek på den internationellt konkurrensutsatta sektorn (industrin)
- Det är inget självändamål att ha en stor internationellt konkurrensutsatt sektor
 - sektorstorlekar bör spegla privata och kollektiva efterfrågebeslut

Industrins märkessättning

Lågt industrimärke styrande för hela ekonomin

- Bra för sysselsättningen **om**:
 - tillräckligt utbud av arbetskraft till hemmamarknadssektorerna
 - potentiellt utbud av utrikes födda men det krävs:
 - fungerande utbildnings- och omskolningsinsatser
 - omorganisation av produktion och lönebildning med fler enkla låglönejobb

Industrimärke som tar större hänsyn till läget i andra sektorer

- **Om** otillräckligt utbud av arbetskraft till hemmamarknadssektorerna
- Annars kronisk arbetskraftsbrist
- Annars ineffektiv allokering av arbetskraften
- Ombalansering av ekonomin där hemmamarknadssektorn växer och den internationellt konkurrensutsatta sektorn krymper

Ett lågt industrimärke kan vara dysfunktionellt

- Om medborgarnas privata och politiska beslut innebär högre efterfrågan på privata och offentliga tjänster kan ett lågt industrimärke ge en ineffektiv allokering av arbetskraften
 - kronisk arbetskraftsbrist i mer hemmamarknadsinriktade sektorer
 - lönebildningen kan behöva medverka till att arbetskraft omallokeras från mer internationellt konkurrensutsatta sektorer till mer hemmamarknadsinriktade sektorer
- Märkessättningen kan behöva ta större hänsyn till andra sektorer än industrin
- Löneökningstakten i ekonomin kan behöva ligga högre än utrymmet i industrin

Lägre avtal i industrin än i andra sektorer?

- Det skulle gå på tvärs mot den tidigare utvecklingen
- Spridningen i avtalade löneökningar mellan olika sektorer har minskat över tiden
- Men inte otänkbart med stora bestående skillnader i förutsättningarna mellan olika sektorer
 - Kan industrin fortsätta att bestämma de **genomsnittliga löneökningarna** i ekonomin?
 - Eller bryter samordningen samman?
 - Går det att få samförstånd om relativlöneförändringar mellansektorer?

Standardavvikelse för genomsnittliga avtalade årliga löneökningar per avtalsperiod, procent

	Hela ekonomin	Näringslivet	Arbetare, näringslivet	Tjänstemän, näringslivet
2007–2009	0,69	0,95	0,57	1,22
2010–2011	0,42	0,47	0,44	0,31
2012	0,39	0,45	0,44	0,38
2013–2015	0,19	0,29	0,14	0,36
2016	0,11	0,15	0,14	0,14

Lägre avtalade löneökningar ger lägre totala löneökningar

- Löneglidningen samvarierar med bristen på arbetskraft
 - men inte så starka effekter
- Löneglidningen har över tiden minskat som andel av de totala löneökningarna
- Lägre avtalade löneökningar ger högre löneglidning
 - men bara partiell “kompensation”

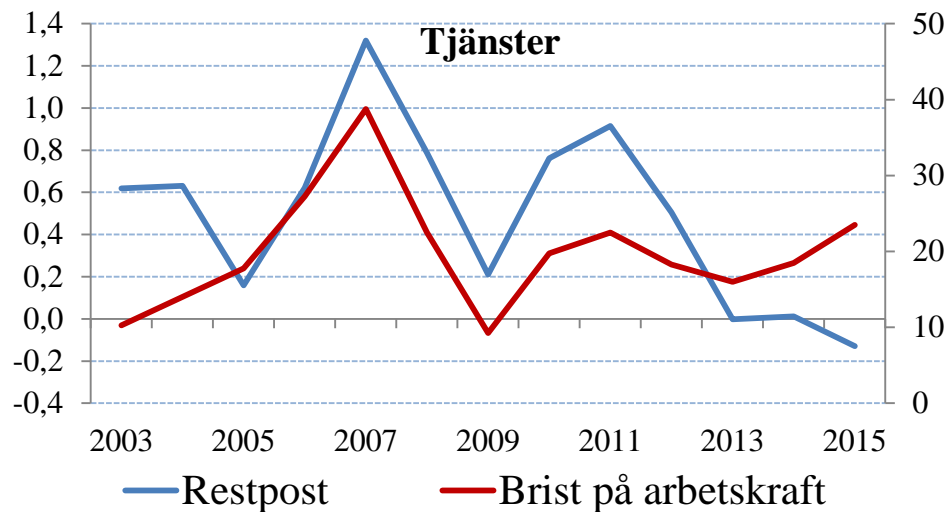
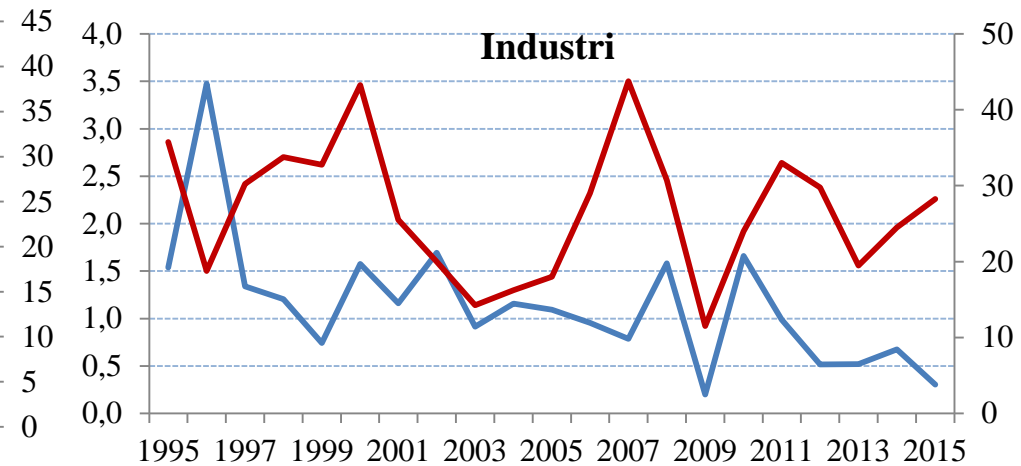
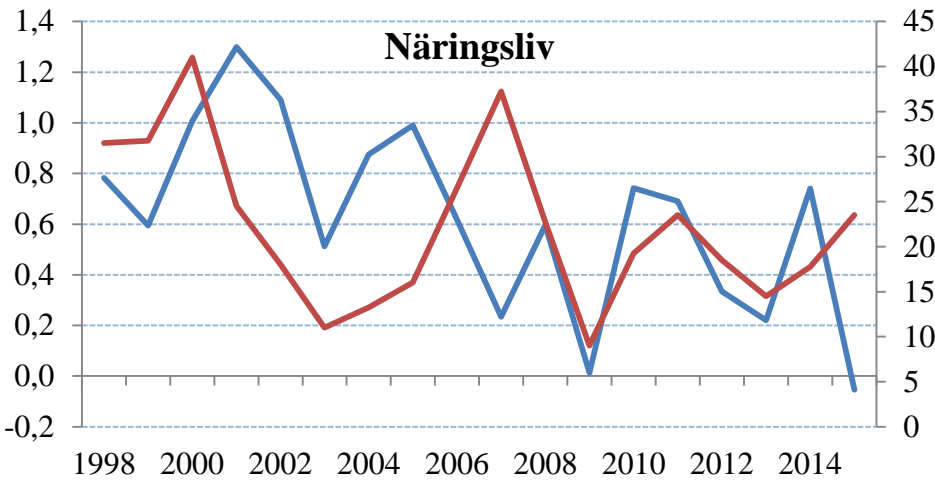
Varför vill inte parterna diskutera märkessättningen?

- Industrins märkessättning har blivit en dogm
 - industrifacken
 - arbetsgivarna
 - Medlingsinstitutet
- Instabil jämvikt där intellektuell diskussion kan öppna upp för “kaos” om det inte finns något system att sätta i stället?
 - större risk för systemkollaps om inte modellen modifieras i tid
- Egenintresse från industrins sida?
- Industriromantik och merkantilism?

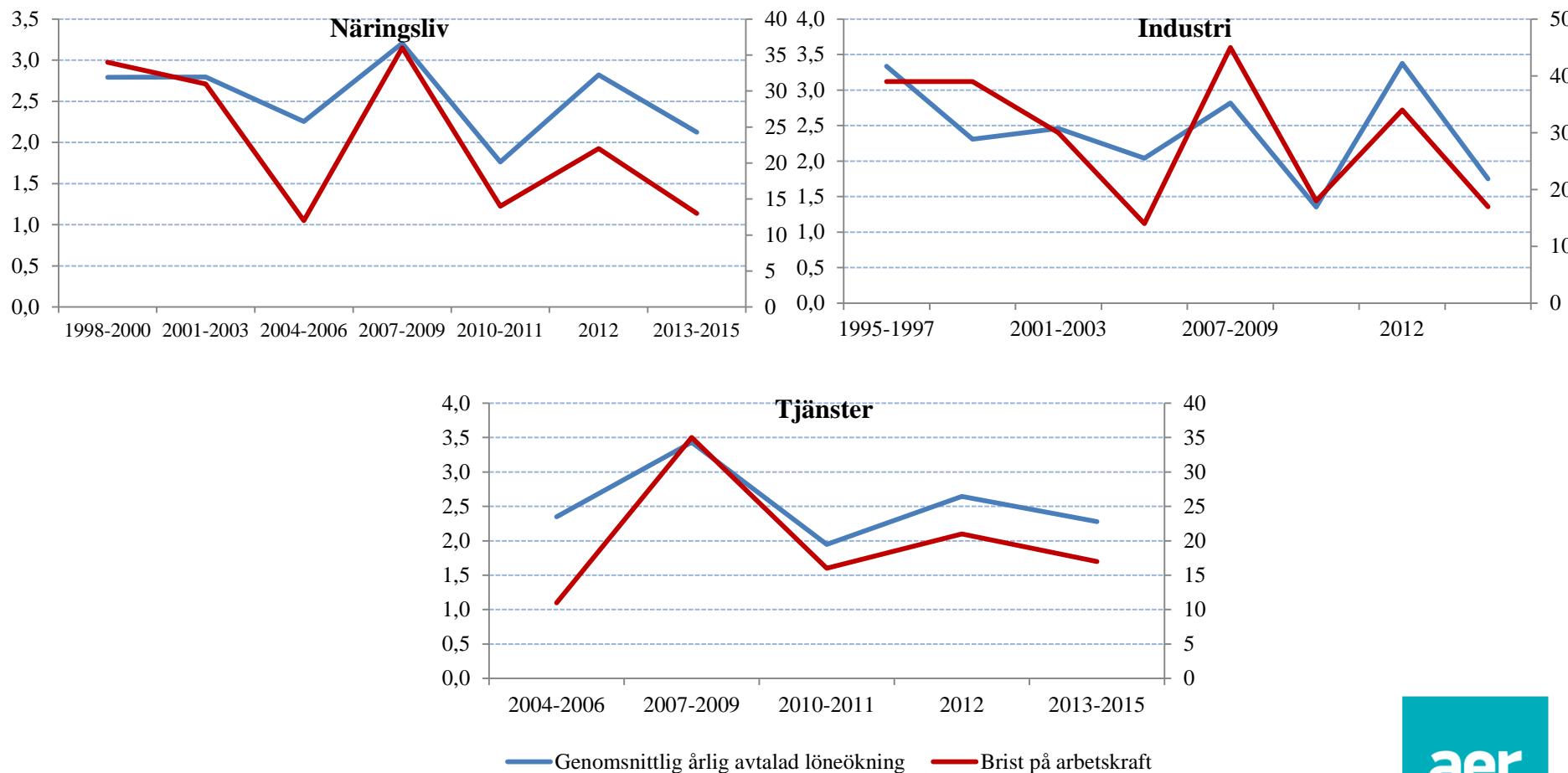
Irrationella föreställningar

- Varuproduktion mer värdefull än tjänsteproduktion
- Industrin står för produktivitetstillväxten och ska därför ”bestämma”
- ”Vi kan inte leva på att sälja saker till varandra”
 - det kan vi i och för sig
 - men bättre kunna exportera så att vi kan importera
 - fast det kräver inte permanent större export än import
- Det är exportinkomsterna som finansierar den offentliga sektorn
 - all produktion genererar skatteinkomster

Restpost och brist på arbetskraft under olika år, procent

Avtalade löneökningar och brist på arbetskraft under olika avtalsperioder, procent

Regressionser för att förklara restposten (löneökningar utöver avtal) i industrin och näringslivet

	(1)	(2)
	Industri	Näringsliv
Brist på arbetskraft	0,021**	0,016***
	-0,008	-0,005
Vinstandel	-0,011	-0,026
	-0,036	-0,035
Inflation (tidsförskjuten ett kvartal)	0,325***	0,201***
	-0,006	-0,064
Avtalade löneökningar	-0,259***	-0,300***
	-0,009	-0,07
Konstant	1,046	1,831
	-1,606	-1,431
Antal observationer	70	70
Determinationskoefficient	0,315	0,234

Totala löneökningar, avtalade löneökningar och restposten i näringslivet, procent

